

Nr 282.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förlängd giltighet för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40; given Stockholms slott den 24 maj 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

1938 och 1939 års riksdagar ha genom särskilda finansfullmakter ställt medel till Kungl. Maj:ts förfogande för finansiering av vissa åtgärder, att vidtagas i händelse av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden. Fullmakterna ha varit utformade såsom beredskapsstater, genom vilka riksstaten kompletterats med vissa villkorliga medelsanvisningar. Till finansieringen av medelsdispositioner verkställda med stöd av fullmakterna har riksdagen förbehållit sig att i efterhand taga ställning. För ifrågavarande slag av beredskapsstat har införts beteckningen *allmän beredskapsstat*.

Vid anmälan av förslaget till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (prop. nr 275) angav jag syftet med en dylik krisberedskapsbudget vara att till skapa en möjlighet att hastigt utöka det allmännas kapitalinvesteringar i händelse av en depression. Ett ovisst konjunkturläge med möjligheter till utveckling i två motsatta riktningar kunde icke på utgiftssidan mötas med något mellanting mellan restriktiva och expansiva åtgärder. Det naturliga vore i stället att vid uppgörande av ordinarie anslagsäskanden i budgeten öva all den återhållsamhet, som vore förenlig med ofrånkomliga praktiska hänsyn, men att samtidigt för ett möjligt krisläge ha i färdig beredskap arbetsplaner för kapitalinvesteringar, som med kortaste varsel kunde sättas i verket. Detta syftemål skulle tillgodoses genom att riksdagen sattes i tillfälle att granska förslag till investeringar, avsedda att komma till utförande, om och när den ekonomiska utvecklingen motiverade detta, och att å en särskild anslagsplan villkorligt anvisa erforderliga medel till dessa arbeten.

Beredskapsstaten skulle till övervägande delen upptaga anslag till arbeten, som under alla förhållanden ansåges böra komma till stånd och som kunde — men vid bibehållet konjunkturläge ej behövde — utföras under det budgetår, staten avsåge. Till denna grupp hörde främst anslag till vägarbeten, investeringar vid affärsverken och olika statliga byggnadsföretag. Därjämte skulle å beredskapsstaten upptagas egentliga krisanslag, främst anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten och vissa bidragsanslag för skogs- och jordbruket.

Programmet borde ha en sådan omfattning, att även en oväntat svår och plötslig nedgång i konjunkturen kunde mötas, utan att ytterligare anslag skulle behöva begäras, förrän påföljande års riksdag skulle sammanträda. Samtidigt borde möjligheter föreligga att vid en mindre allvarsam eller partiell konjunkturförsämring utvälja delar ur den godkända planen, vilka lämpade sig för utförande vid en dylik utveckling. Investeringsprogrammet borde med andra ord vara så mångskiftande till sin karaktär och arbetena ha en sådan lokal fördelning, att vid igångsättandet hänsyn kunde tagas till arbetslöshetens art och lokala spridning. Detta gällde redan de i förväg lokalt bestämda arbetsföretagen. De särskilda anslagen till beredskapsarbeten i mera inskränkt bemärkelse gäve ytterligare möjligheter att anpassa programmet efter de rådande förhållandena på arbetsmarknaden.

Efter de förut angivna linjerna ha beredskapsstaterna för budgetåren 1938/39 och 1939/40 utformats.

Den av 1939 års lagtima riksdag godkända allmänna beredskapsstaten, varom förslag framlades i proposition nr 242, omfattade en driftbudget med en total utgiftssumma av 210.2 miljoner kronor och en kapitalbudget med kapitalinvesteringar till ett sammanlagt belopp av 115.1 miljoner kronor. Om man bortser från avskrivningsanslagen — som svara mot investeringsanslag å kapitalbudgeten — uppgingo förskottsanslagen å driftbudgeten till sammanlagt 170.2 miljoner kronor, varav 60.9 miljoner kronor under femte huvudtiteln och 91.2 miljoner kronor under sjätte huvudtiteln. Av

anslagen å kapitalbudgeten hänförde sig 44.1 miljoner kronor till affärsverksfonderna och 34 miljoner kronor till fonden för låneunderstöd.

Riksdagen, som tillkännagav sina beslut i anledning av propositionen nr 242 i skrivelserna nr 329—340, 363 och 373, erinrade om sin året dessförrinnan i samband med beredskapsstaten uttalade förhoppning, att arbeten i större omfattning icke skulle i konjunkturutjämnande syfte behöva igångsättas under den tid, som förlöpte, intill dess riksdagen kunde bliva i tillfälle att till prövning upptaga frågan om vad som kunde göras för att motverka följderna av en inträdande kris.

Man kan i nuvarande läge hysa tvekan om behovet av en allmän bered-*Departements-*
skapsstat för nästa budgetår. Det finns icke anledning att räkna med en *chefen.*
sådan allmän försämring av konjunkturläget, som bör mötas genom att staten sätter i gång med ett investeringsprogram i köpkraftsstödjande syfte. Man måste emellertid räkna med möjligheten, att de rubbningar i vårt näringsliv, som äro en följd av det avspärrade läget och cmläggningen efter krigshushållningens krav, kunna medföra en arbetslöshet, som icke i sin helhet är möjlig att avveckla genom en överföring av arbetskraften till verksamhet på andra fält. Om det är uppenbart, att tillgången på arbetskraft icke bättre kan användas på andra, väsentligare områden och om vidare erforderlig materiel utan men för andra intressen kan tagas i anspråk, torde man i ett dylikt läge böra överväga att utnyttja de tillgängliga resurserna för statliga arbeten som tidigare prövats fylla ett verkligt samhällsbehov. Såsom framgår av vad jag förut anfört om den principiella uppläggnings av den allmänna beredskapsstaten, erbjuder denna möjligheter att ordna en av angivna synpunkter vägledd investeringsverksamhet.

Under dessa förhållanden synes lämpligt att även för nästa budgetår bibehålla en finansfullmakt av den allmänna beredskapsstatens karaktär. Övervägande skäl synas mig tala för att man därvid begränsar sig till att giva den för innevarande budgetår godkända allmänna beredskapsstaten förlängd giltighet och alltså underlåter att gå in på frågan om en eventuell komplettering eller revision av denna. Det bör dock, om denna utväg väljes, förutsättas, att fullmakten icke får utnyttjas, förrän övriga möjligheter att använda arbetskraften uttömts, samt att fullmaktens utnyttjande då sker efter en förnyad omsorgsfull prövning av angelägenhetsgraden hos de ifrågasatta arbetsföretagen och en undersökning av möjligheten att utan skada för andra intressen taga i anspråk erforderlig materiel.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att förklara, att av 1939 års lagtima riksdag med avseende å den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40 givna bemyndiganden under de i det föregående angivna förutläggningarna skola äga fortsatt giltighet för budgetåret 1940/41.

Kungl. Maj:ts proposition nr 282.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ossian Larsson.
